

УДК 334.722.1

ПРОБЛЕМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

**Анна Чушак-Голобородько; Павло Гориславець; Олексій Побурко;
Софія Шрамко**

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

Резюме. Досліджено сутність малого бізнесу та критерії зарахування суб'єктів господарювання до малих підприємств і до мікропідприємств як за підходом вітчизняного законодавства, так і за європейськими нормами. Досліджено місце малого бізнесу в економіці держави та його роль у її розвитку. Сформульовано фактори, які формують середовище для малого бізнесу в Україні та перешкоджають його ефективному функціонуванню. Зокрема, юридичні потужності малого бізнесу та упереджене ставлення з боку правоохоронних органів до малих підприємств перманентно здійснюють тиск на малі підприємства й обтяжують процес їх діяльності. Проаналізовано й досліджено широкий спектр гальмівних чинників та факторів, з якими стикається малий бізнес в Україні. Виділено ключові напрямки, що найбільш гостро потребують реформування, проведено їх детальний та поглиблений аналіз. У результаті сформовано та згруповано перелік проблем малого бізнесу в Україні. Серед перешкод з боку податкової системи – відмова в реєстрації податкових накладних з незрозумілих причин, затримання розблокування податкових накладних та реєстрації податковими органами накладних за рішенням суду, а також необґрунтованість підстав, за якими платників податку включають до ризикових і відсутність чітких вказівок для виключення з переліку ризикових. З боку правоохоронних органів – безпідставні кримінальні провадження, гальмування процесів повернення суб'єктів підприємництва до нормальної роботи. З боку трудових відносин – складність та негнучкість взаємодії працівника й роботодавця і процедури звільнення працівників; ведення роботодавцем документального адміністрування праці у паперовій формі; значна розпорошеність правового регулювання перевірок з питань праці. З боку доступності фінансування – невідповідність вимогам банківського кредитування та відсутність інформування про міжнародні програми, гранти та донорське фінансування за участі європейських організацій, а також про державні програми підтримки бізнесу. На основі окреслених проблем сформовано ряд шляхів їх подолання, що дозволить вивести малий бізнес в Україні на новий рівень та укріпити економічне становище держави.

Ключові слова: малий бізнес, економічне середовище, фактори впливу, перспективи розвитку.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.04.069

Отримано 10.06.2021

UDC 334.722.1

PROBLEMS OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE AND WAYS FOR THEIR OVERCOMING

**Anna Chushak-Holoborodko; Pavlo Horyslavets; Oleksii Poburko;
Sofia Shramko**

National University «Lviv polytechnic», Lviv, Ukraine

Summary. The essence of small business and the criteria for enrollment of business entities to small enterprises and micro-enterprises, both according to the approach of domestic legislation and European standards are investigated in this paper. The place of small business in the state economy and its role in its development is studied. Factors that shape the environment for small business in Ukraine and hinder its effective functioning are formulated. In particular, the legal capacity of small businesses and the biased attitude of law

enforcement agencies towards small businesses permanently put pressure on small businesses and complicate the process of their activities. A wide range of inhibitory factors and factors faced by small business in Ukraine are analyzed and studied. The key areas that are most urgently in need of reform are identified, and their detailed and in-depth analysis is carried out. As the result, a list of small business problems in Ukraine is formed and grouped. Obstacles on the part of the tax system include refusal to register tax invoices for unknown reasons, delays in unblocking tax invoices and registration of invoices by tax authorities, as well as unfounded grounds on which taxpayers are included in risky and lack of clear instructions for exclusion from the list of risky. On the part of law enforcement agencies – unfounded criminal proceedings, slowing down the process of returning business entities to normal operation. On the part of labor relations are the complexity and inflexibility of the interaction between employee and employer and the procedure for dismissal of employees; conducting by the employer of documentary administration of labor in paper form; significant dispersion of legal regulation of labor inspections. In terms of availability of funding are non-compliance with the requirements of bank lending and lack of information about international programs, grants and donor funding with the participation of European organizations, as well as government programs to support business. Based on the outlined problems, a number of ways to overcome them, which will bring small business in Ukraine to a new level and strengthen the economic position of the state are formed.

Key words: *small business, economic environment, influencing factors, development prospects.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.04.069

Received 10.06.2021

Постановка проблеми. Загальновідомим є факт, що рушійним важелем функціонування та розвитку економіки кожної країни в ринкових умовах є ефективне функціонування малого бізнесу. В економічно прогресивних країнах на малий бізнес припадає близько 40% формування ВВП, в той час як в Україні цей показник становить лише близько 16%. Окрім цього, варто також додати, що кількість підприємств у секторі малого та мікробізнесу в Україні більша, ніж у середньому в європейських країнах. Проте за оцінками експертів їх ефективність практично в десять разів нижча [1]. Очевидним є факт, що існуюча динаміка у сфері вітчизняного малого бізнесу призведе лише до погіршення стану економіки. Необхідно чітко розуміти усі перешкоди на шляху малого бізнесу, реформувати практично всі сфери регулювання малого бізнесу, так як існуючі важелі не дають бажаних результатів, а часто навпаки, стають перешкодами для суб'єктів ринку, та вживати заходів щодо розвитку й стимулювання саме малого та мікробізнесу в Україні. Власне тому надзвичайно актуальним є детальний аналіз і виокремлення перешкод у розвитку малого бізнесу в Україні, подальших наукових та прикладних досліджень потребує питання визначення шляхів подолання існуючих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми існування, розвитку, стимулювання малого бізнесу в Україні виникли не сьогодні. Це питання було актуальним та привертало увагу іноземних і вітчизняних економістів уже протягом тривалого періоду часу. Зокрема, варто виділити роботи Панухник О., Голич Н., які вивчали категорію «малий бізнес». Питаннями проблем та перспектив розвитку малого бізнесу займалися Дикань О. В., Крисак А. О., Мусятовська О. С., Кушнір О. К. Європейський досвід підтримки та розвитку малого бізнесу вивчали Стегней М. І., Пласюк О. О. та багато інших [2–7].

Проте стан малого бізнесу в Україні й надалі перебуває у скрутному становищі. Безліч питань залишаються невивченими. А проблема формування дієвих шляхів виведення малого бізнесу на необхідний рівень, особливо в умовах постійної динаміки ринку, залишається актуальною та потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є формування напрямків та виокремлення заходів для подолання проблем малого та мікробізнесу в Україні.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: сформувати основні напрямки впливу стримуючих факторів у процесі розвитку малого бізнесу; розкрити й проаналізувати складові кожного з проблемних

сегментів розвитку малого бізнесу в Україні; дати рекомендації щодо ефективної побудови системи рішень та заходів, які необхідно вжити для стимулювання малого й мікробізнесу в Україні.

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: синтез, аналіз, узагальнення, системний підхід, індукція.

Виклад основного матеріалу. Розпочати дослідження обраної тематики, в першу чергу, потрібно з означення суб'єктів, що належать до малого бізнесу. На нашу думку, варто розглянути підхід європейський та український у переліку критеріїв зарахування підприємств до малого бізнесу. ЄС до мікробізнесу зараховують підприємства, в яких кількість працівників не перевищує 10 осіб та річний оборот не перевищує 2 млн євро. Також річний баланс не повинен перевищувати 2 млн євро. В Україні є два підходи до визначення масштабу діяльності підприємств. Перший – на підставі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Згідно з законом до мікропідприємств в Україні належать підприємства з кількістю працюючих до 10 осіб, чистим доходом від реалізації до 0,7 млн євро та балансовою вартістю активів до 0,35 млн євро. Другий – опираючись на Господарський кодекс України, згідно з яким до мікропідприємств належать суб'єкти, у яких середня кількість працівників не перевищує 10 осіб та річний дохід не перевищує 2 млн євро. Що стосується малих підприємств, то до таких, згідно з європейським підходом, належать фірми з кількістю працівників до 50 осіб, річним оборотом та річним балансом до 10 млн євро. В Україні, згідно з законом, до малих належать підприємства з середньою кількістю працівників до 50 осіб, чистим доходом від реалізації до 8 млн євро та балансовою вартістю активів до 4 млн євро. За Господарським кодексом до малих належать підприємства з кількістю працівників до 50 осіб та річним доходом до 10 млн євро [8]. Варто зазначити, що в Україні більшою мірою з європейською системою визначення суб'єктів малого бізнесу корелюється зарахування суб'єктів підприємництва через критерії, встановлені Господарським кодексом України. Тому саме вони враховуються при формуванні програм щодо розвитку малого бізнесу в Україні.

Розкриваючи питання умов функціонування малого бізнесу в Україні варто зазначити, що, окрім об'єктивних і чітко окреслених проблем, малий бізнес стикається з труднощами, які існують для нього перманентно й формують середовище функціонування, що не є актуальним для середніх та великих підприємств. Мова йде про те, що малі підприємства володіють суттєво меншими ресурсами для провадження юридичного супроводу своєї діяльності та для її адміністрування. Також перешкодою діяльності таких підприємств є упереджене до них ставлення контролюючих органів, оскільки малі підприємства викликають підозру на предмет прозорості їх діяльності. Сюди ж доєднується попередній фактор. Через неповноцінний юридичний супровід діяльності, малі підприємства не мають достатньої сили протистояти тиску від контролюючих органів унаслідок упередженого ставлення. Таким чином, малі та мікропідприємства існують на ринку уже з вхідними обтяжуючими умовами функціонування і є вразливішими та чутливішими до проблем сучасного українського ринку.

Діяльність і розвиток малих підприємств є серед пріоритетів українського уряду. Україна є складовою світової економічної спільноти і напрямки розвитку вітчизняної економіки формуються під впливом світових тенденцій. Стратегія розвитку малих та середніх підприємств тут перебуває під особливою увагою, оскільки виступає одним із ключових напрямків процвітання економіки кожної країни. Тому на основі міжнародних ініціатив уряд України сформував план розвитку малого та середнього бізнесу. Проте у цьому плані існує безліч пунктів для вдосконалення.

Вкрай важливим кроком у сприянні розвитку малого бізнесу, на нашу думку, було створення в кінці 2014 року Ради бізнес-омбудсмена, яка є незалежним представником

інтересів бізнесу у державних та місцевих органах влади та має на меті підняти прозорість вітчизняного бізнесу.

Саме на базі роботи Ради, за результатами їх звітів, досить легко виокремити ключові проблеми, які з'являються на шляху малого бізнесу, адже основою діяльності РБО є збирання та опрацювання скарг підприємців з усієї України, а також сприяння в подоланні проблем як глобально, так і локально.

Дослідження показали, що серед проблем малого бізнесу в Україні першочергово варто звернути увагу на перешкоди, які існують у діловому середовищі. Серед перешкод ведення бізнесу перше місце займає складність та невизначеність законодавства. Сюди припадає близько 50% від загального обсягу перешкод. На другому та третьому місцях корупція та низька купівельна спроможність населення. Далі, в порядку спадання, виділяють також недостатність фінансових ресурсів, складність процесу адміністрування податків, низьку кваліфікацію робочої сили, питання пов'язані з документами дозвільного характеру та під'єднанням до систем тепло/газо/водопостачання, транспортну інфраструктуру. Що цікаво, серед перешкод однаково й досить низьку оцінку отримали війна на Сході країни та висока вартість сировини й матеріалів [8]. За іншими оцінками на першому місці серед перешкод виведена саме низька купівельна спроможність населення. Очевидним є факт, що значення і роль тих чи інших перешкод може змінюватись і коливатись у часі. Якщо до 2019 року вплив низької купівельної спроможності населення знижувався [9], то також очевидним є те, що сьогодні й в найближчі роки купівельна спроможність населення спадатиме, через кризові явища в економіці, викликані пандемією, які найбільшою мірою відобразилися саме на суб'єктах малого бізнесу. Тривалі періоди застою, неможливість повноцінно проводити свою діяльність, занепад туристичної сфери, відсутність державної підтримки призвели до припинення діяльності безлічі суб'єктів підприємництва – представників малого та мікробізнесу. Внаслідок цього значна частина населення втратила робочі місця. Також занепад малого бізнесу призведе до скорочення обсягів ВВП, що, в свою чергу, стане причиною скорочення обсягів фінансування різних напрямків державного сектора й вимагатиме скорочення робочих місць.

Окрім перешкод розвитку бізнесу в Україні, на основі скарг, отриманих РБО від представників малого та середнього бізнесу, вдалося виділити основні напрямки гальмівних чинників. Лідером серед них виступають питання, пов'язані з податками та митними зборами. Такий висновок сформовано на основі скарг усіх суб'єктів підприємництва (як середніх, так і малих). Проте, якщо зосереджувати увагу саме на представниках малого бізнесу та мікропідприємствах (основною формою функціонування яких є приватні підприємства), то можна виділити основні проблемні питання, які з'являються на шляху саме представників найменших суб'єктів ринку. Найбільшою проблемою є податкові питання. Саме з цього приводу в представників мікробізнесу найчастіше виникають спірні та конфліктні ситуації, які гальмують процес їх діяльності і, відповідно, розвитку економіки країни в цілому.

На другому та третьому місцях, практично з рівною вагомістю, опинилася діяльність правоохоронців та місцевих органів влади. Ці три напрямки складають практично 80% серед проблем, з якими стикаються приватні підприємства [8].

Детальний аналіз зазначених проблемних питань дозволяє зазирнути глибше у їх суть. Проблеми з податковими органами стосуються податкових перевірок та випадків блокування податкових накладних. Відмова в реєстрації податкових накладних з незрозумілих причин, затримання розблокування податкових накладних та реєстрації податковими органами накладних за рішенням суду, а також необґрунтованість підстав, за якими платників податку включають до ризикових і відсутність чітких вказівок та

переліку документів, за якими платника буде виключено з переліку ризикових, – ось основні податкові важелі, які стримують розвиток мікробізнесу в Україні.

Основною перешкодою мікробізнесу з боку місцевих органів влади є затримання чи відмова видачі різноманітних дозволів та супровідних документів.

Правоохоронні органи впливають на розвиток мікробізнесу через здійснення неправомірних дій стосовно суб'єктів приватного підприємництва. Ініціюють кримінальні провадження безпідставно, без чіткого факту правопорушення вилучають майно та активи, чим перешкоджають провадити поточну діяльність підприємств, гальмують чи унеможлиблюють процеси вирішення цих питань та повернення суб'єктів підприємництва до нормальної роботи.

Окрім важливості малого бізнесу в процесі створення ВВП країни, він відіграє ключову роль в економіці України в якості роботодавця. Практично третина населення України працює саме в сегменті малого бізнесу. В цьому розрізі існує цілий ряд регуляторних та бюрократичних процедур, які відбуваються за застарілими методиками, що також гальмує процес ефективного функціонування малого та мікробізнесу. Через малі розміри суб'єктів цієї сфери економіки, частка витрат на процеси врегулювання трудових відносин займає вагоме місце у всіх витратах малих підприємств і накладає додатковий тягар на них. Дослідження показали, що серед ключових проблем у розрізі трудових відносин можна виділити наступне: складність та негнучкість взаємодії працівника та роботодавця і процедури звільнення працівників (гальмує швидкість реагування на кон'юнктуру ринку і загрожує штрафами при порушенні з боку роботодавця, стимулює неформальну зайнятість та тіньову економіку); ведення роботодавцем документального адміністрування праці в паперовій формі (передбачає численний перелік різноманітних форм, бланків та звітів); значну розпорошеність правового регулювання перевірок з питань праці (призводить до непомірних для суб'єкта малого бізнесу штрафів).

Рухаючись далі в окресленні перешкод для малого та мікробізнесу в Україні, важливо сказати про недоступність грамотних та вигідних програм фінансування. В цьому розрізі є два напрямки проблем. З одного боку, доступність зовнішнього фінансування стикається з тим, що суб'єкти малого бізнесу часто не відповідають вимогам фінансових установ до позичальників та застави. І тут вплив уряду неможливий чи обмежений, так як зміни умов кредитування на державному рівні призведуть до дисбалансу на грошовому ринку та до інших негативних зрушень у економіці цілої держави. З іншого боку, існують альтернативні джерела зовнішнього фінансування для малого бізнесу, такі, як різноманітні міжнародні програми та проекти, а також цільове бюджетне фінансування. За експертними оцінками, в Україні існує близько 50 різноманітних програм фінансування бізнесу за участі європейських та українських банків і небанківських фінансово-кредитних установ. Проте близько 80% суб'єктів малого бізнесу не вдавалися до спроб залучити фінансові ресурси через такі програми і часто навіть не мають жодної інформації про можливості такого фінансування [8]. Також важливим моментом у вивченні даної проблеми є складність правил та засад отримання фінансування, а також тривалий процес введення його в дію при позитивному результаті. Тінізація економіки також не дає підприємствам вдаватися до зовнішнього фінансування, проте, з іншого боку, прагнення отримати фінансування від європейських донорів стимулює суб'єктів підприємництва вести свій бізнес прозоро.

Таким чином, ми виокремили та сформуливали перелік і особливості основних гальмуючих факторів, що стоять на перешкоді розвитку малого та мікробізнесу в Україні. Наступним кроком подамо пропозиції щодо шляхів вирішення окреслених проблем за кожним напрямком.

Шлях формування заходів, які б дозволили подолати труднощі у функціонуванні малого бізнесу в Україні, доволі зрозумілий. Проблеми є окреслені вже самими представниками такого бізнесу і, відштовхуючись від них, необхідно будувати алгоритм подальших дій. Практично за усіма напрямками проблем малого бізнесу вирішальну роль у їх подоланні мають дію уряду. Так як розвиток малого бізнесу має стратегічне значення для держави, то й заходи повинні бути вжиті, в першу чергу, на державному рівні. Вони матимуть глобальний масштаб і здатні покращити стан бізнесу як на національному рівні, так і на рівні кожного окремого підприємства.

Так як проблеми, пов'язані з податковою сферою є найбільш гострими, спричиняють найбільший тиск на малий бізнес та зустрічаються найчастіше серед усіх інших перешкод, то й найбільш масштабні зміни варто впроваджувати саме в цьому напрямку. Потрібні корективи у податковому законодавстві, реформи у Податковій системі України та зміни у роботі Податкової служби України, в першу чергу, через трансформацію усіх учасників податкової системи з позиції органу протистояння для бізнесу і його ділового партнера. Окрім цього, для подолання окреслених проблем необхідно: органам податкових служб надавати чіткі й вичерпні пояснення представникам малого бізнесу про причини занесення їх до ризикових; визначати обставини, за яких було відмовлено в реєстрації податкових накладних; формулювати чітко та структуровано перелік документації чи дій, які дозволять суб'єкту господарювання повернутися до нормальної діяльності; процес повернення документації, процес та терміни відновлення прийому податкових накладних повинні регламентуватись, а особи, причетні до затримання виконання відповідних рішень, повинні бути притягнуті до відповідальності. Усі ці процеси мають бути максимально прозорими, спрощеними та зрозумілими для суб'єктів господарювання.

Що ж стосується перешкод, створених правоохоронними органами, то тут необхідно на законодавчому рівні обмежити термін утримання вилученого майна та документації у випадку, якщо не встановлено слідів порушень з боку суб'єкта господарювання та притягати до відповідальності осіб, які затримують процес виконання судових рішень, а також своїми діями чи бездіяльністю перешкоджають відновленню діяльності представника малого чи мікробізнесу.

При визначенні рекомендацій для подолання проблем у процесі адміністрування праці, на нашу думку, існує кілька ключових моментів. Перш за все, доцільно реформувати форми організації праці, зробити їх гнучкішими та адаптованішими до реалій сучасної ситуації на ринку. Особливо це стає актуальним в період, коли робота дистанційно набуває масового характеру. Окрім цього, дуже важливим кроком у вирішенні проблем, пов'язаних з адмініструванням праці, є перехід від паперової документації до електронного ведення документації та документообігу. Таке рішення підсилюється сучасними тенденціями бізнес-середовища, глобальним переходом лівової частини документообігу в електронний формат та стрімким поширенням дистанційної роботи. Остання рекомендація у цій сфері стосується процесу контролювання трудових відносин на підприємстві та відповідності їх законодавчим нормам. Тут, на нашу думку, доцільно провести ряд змін: встановити регламентовані правила, порядок і форми проведення перевірок, дії та повноваження правоохоронних органів та, найважливіше, підстави для здійснення перевірок; застосовувати лояльніші форми відповідальності за виявлені правопорушення, градацію відповідальності та застосування попереджувальних заходів при первинній фіксації порушень, які не носять тяжкого характеру; карати при виправленні встановлених порушень, зафіксованих при первинній перевірці у визначений термін. Варто зазначити, що для впровадження названих заходів необхідне реформування на нормативно-правовому рівні.

Серед окреслених у статті проблем, з якими стикається малий та мікробізнес в Україні, виділено недоступність представникам малого бізнесу фінансування. В переліку шляхів подолання даної проблеми, на нашу думку, варто виділити такі: в першу чергу, це створення єдиного інформаційного поля, яке включало б повну, вичерпну та максимально структуровану інформацію про доступні методи фінансування для малого бізнесу (як інформацію про банківське кредитування, так і усі можливі види грантів та програм із використанням іноземного чи вітчизняного капіталу, а також програми підтримання малого бізнесу у розрізі кредитування, передбачені бюджетом країни чи місцевими бюджетами); на рівні урядових організацій, покликаних розвивати малий бізнес в Україні, провадити кейси, які б включали інформаційну та технічну підтримку суб'єктів малого бізнесу в процесі залучення банківських кредитів (такі заходи найдоцільніше, на нашу думку, формувати у колаборації з комерційними банками – безпосередніми кредиторами малого бізнесу). Тут потрібно подавати як інформацію про процедуру отримання та погашення кредиту, документи та вимоги, необхідні для позитивного рішення про надання кредиту, так і загальні базові знання про переваги та недоліки банківського кредитування для бізнесу і, в цілому, про фінансову грамотність у веденні бізнесу. На завершення, важливим кроком у підвищенні доступності фінансування для малого бізнесу має стати активний розвиток та впровадження пільгового кредитування (постійне інформування суб'єктів ринку про можливості пільгового кредитування, моніторинг поінформованості та застосування малими підприємствами пільгового кредитування, моніторинг виконання державних програм, що передбачають фінансово-кредитну підтримку, виділення напрямків діяльності чи особливостей функціонування підприємств, які б стали пріоритетними для залучення пільгового кредитування та активне просування серед останніх запровадження програм фінансово-кредитних пільг).

Висновки. Визначальне місце в економіці країни належить малому бізнесу, який стикається з цілим рядом проблем та перешкод. Зокрема, юридичні потужності малого бізнесу та упереджене ставлення з боку правоохоронних органів; відмова податковими органами в реєстрації податкових накладних, затримання їх розблокування; безпідставне внесення платників податку до ризикових; безпідставні кримінальні провадження; гальмування процесів повернення суб'єктів підприємництва до нормальної роботи; складність та негнучкість адміністрування праці; недоступність фінансування. В зв'язку з цим, необхідним є формування шляхів вирішення означених проблем, серед яких трансформація податкової системи з позиції органу протистояння для бізнесу у його ділового партнера; чіткі й вичерпні пояснення представникам малого бізнесу про причини занесення їх до ризикових та відмови у реєстрації податкових накладних; структурований перелік документації, необхідної для повернення до нормальної діяльності; притягнення до відповідальності посадових осіб, які гальмують відновлення роботи суб'єкта господарювання; обмеження терміну утримання вилученого майна та документації; реформа організації праці; перехід від паперової документації до електронного документообігу; встановлення регламентованих правил, порядку і форм перевірок адміністрування праці; створення єдиного інформаційного поля про доступні методи фінансування для малого бізнесу та активний розвиток пільгового кредитування. Впровадження таких заходів дозволить подолати проблеми малого бізнесу в Україні та вивести його на новий рівень.

Conclusions. The decisive place in the country's economy belongs to small business, which faces a number of problems and obstacles. In particular, the legal capacity of small business, and the bias of law enforcement agencies; refusal of tax authorities to register tax invoices, delays in their unblocking; unreasonable contribution of taxpayers to risky; unfounded criminal proceedings; slowing down the processes of returning business entities to normal

work; complexity and inflexibility of labor administration; unavailability of funding. In this regard, it is necessary to form ways of these problems solution, including the transformation of the tax system from the standpoint of the body of confrontation for business in its business partner; clear and comprehensive explanations to small business representatives of the reasons for classifying them as risky and refusing to register tax invoices; the structured list of documentation required to return to normal activities; bringing to justice officials who hinder the resumption of the business entity; limitation of the period of retention of confiscated property and documentation; labor organization reform; transition from paper documentation to electrode document circulation; establishment of regulated rules, procedures and forms of inspections of labor administration; creation of a single information field on available financing methods for small businesses and active development of soft loans. The implementation of such measures will overcome the problems of small business in Ukraine and bring it to a new level.

Список використаної літератури

1. Кагамадзе Грігол Проблеми малого та середнього бізнесу: погляд експерта. URL: <https://economistua.com/problemi-malogo-ta-serednogo-biznesu-poglyad-eksperta/>.
2. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. № 57. С. 58–66.
3. Крисак А. О., Мусятовська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Економіка та держава. 2018. № 12. С. 68–73. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.12.68>
4. Кушнір О. К. Малий бізнес в Україні: проблеми розвитку. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2015. № 10. С. 178–182.
5. Панухник О. Погляд на категорію «малий бізнес» у призмі сучасного бачення та європейських підходів. Галицький економічний вісник. 2019. № 3. С. 90–97. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.03.090
6. Плаксюк О. О. Європейський досвід підтримки малого бізнесу з позиції гармонізації сучасних економічних інтересів. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2017. № 45. С. 82–88.
7. Стегней М. І., Бошинда І. М. Сучасний стан малого бізнесу: європейський досвід, національні реалії та регіональні особливості. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3291/1/3511_IR.pdf.
8. Рада бізнес-омбудсмена. Офіційний сайт. URL: <https://boi.org.ua/>.
9. Щорічна оцінка ділового клімату. URL: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/ABCA?pid=5789&fbclid=IwAR0OosBgk.

References

1. Katamadze Hrihol Problemy maloho ta serednoho biznesu: pohliad eksperta. URL: <https://economistua.com/problemi-malogo-ta-serednogo-biznesu-poglyad-eksperta/>.
2. Dykan O. V. Rozvytok maloho biznesu v Ukraini: problemy ta shliakhy zabezpechennia. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. 2017. No. 57. P. 58–66.
3. Krysak A. O., Musiatovska O. S. Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho biznesu v Ukraini. Ekonomika ta derzhava. 2018. No. 12. P. 68–73. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.12.68>
4. Kushnir O. K. Malyi biznes v Ukraini: problemy rozvytku. Visnyk Kamianets-Podil'skoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky. 2015. No. 10. P. 178–182.
5. Panukhnyk O. Pohliad na katehoriuu “malyi biznes” u pryzmi suchasnoho bachennia ta yevropeyskykh pidkhodiv. Halytskyi ekonomichni visnyk. 2019. No. 3. P. 90–97. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.03.090
6. Plaksiuk O. O. Yevropeyskyi dosvid pidtrymky maloho biznesu z pozytsii harmonizatsii suchasnykh ekonomichnykh interesiv. Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky. 2017. No. 45. P. 82–88.
7. Stehnei M. I., Boshynnda I. M. Suchasnyi stan maloho biznesu: yevropeyskyi dosvid, natsionalni realii ta rehionalni osoblyvosti. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3291/1/3511_IR.pdf.
8. Rada biznes-ombudsmena. Ofitsiyniy sait. URL: <https://boi.org.ua/>.
9. Shchorichna otsinka dilovoho klimatu. URL: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/ABCA?pid=5789&fbclid=IwAR0OosBgk.